

ACCESUL LA UTILITĂȚI PUBLICE, ÎN ROMÂNIA

**BOGDAN VOICU,
MĂLINA VOICU**

România stă, în general, mai prost decât țările Europene, în ceea ce privește calitatea locuirii. Accesul la apă potabilă, apă caldă curentă, canalizare, prezența dependențelor etc., toate înregistrează niveluri medii mai reduse decât standardele europene, dar și față de așteptările populației. Ceea ce ne propunem în acest articol este să explorăm inegalitățile din interiorul populației urbane, să vedem unde se concentrează principalele decalaje, care sunt oamenii care trăiesc în condiții de maximă precaritate. Utilizăm, în acest sens, date de natură cantitativă furnizate de INS (ABF, ACOVI, date de recensământ), ilustrate și completate de informația calitativă din studiile ICCV, prilejuite de contractul AMTRANS.

Articolul are un caracter descriptiv: analizăm accesul la utilități, componentă cu componentă, de la apă caldă, canalizare, energie electrică, gaze naturale la dotarea locuinței cu dependențe. Analiza este una globală, completată de studierea diferențelor între grupuri, determinate de statusul socioeconomic (categorii de venit și educație), de localizarea geografică, de tipul localității de reședință etc. Concluzii sintetice încheie fiecare secțiune dedicată unei utilități specifice.

Am căutat să utilizăm în articol un limbaj cât mai ușor accesibil, trimiterile tehnice fiind realizate, în principal, în note de subsol. Un volum mai mare de informație brută este inclus în anexe, doar rezultatele esențiale fiind comentate în text.

ACCESUL LA APĂ POTABILĂ

Accesul la apă rece (potabilă) reprezintă o nevoie elementară a omului. Calitatea locuirii este grav afectată de absența apei. În România, conform datelor recensământului din 2002, 72% dintre locuințe dispuneau de apă în interiorul locuinței. Pentru mediul urban, cifra urcă către 94%, majoritatea fiind racordate la rețele publice de canalizare¹. Exemplele invocate în studiile de caz sugerează că în cele 6% cazuri în care apa curentă nu este prezentă în gospodărie, accesul la o sursă de apă potabilă este, în general, realizat. Motivele neracordării la sistemele publice de distribuție tind să fie, în general, în orașe, de natură tehnică, soluțiile posibile

¹ Informații detaliate privind indicatorii de acces la serviciile publice în România se pot obține din anexele de pe site-ul ICCV (www.iccv.ro), în secțiunea publicații.

fiind extrem de costisitoare, dificil de suportat de o societate mai degrabă săracă, precum cea românească.

Diferențele între localități țin, în bună măsură, de dimensiunea orașului. Orașele mari tind să aibă mult mai multe locuințe cu acces la apa rece. Corelația dintre mărimea localității și ponderea gospodăriilor cu acces în locuință la apa rece este una destul de puternică (0,578), valoarea coeficientului urcând către 0,7 când eliminăm cei câțiva *outlieri*². În plus, cu cât localitatea este mai mică, crește ponderea celor care își asigură singuri accesul la apă, prin instalații proprii, fără a utiliza sistemul public de alimentare.

Decalajele urban – rural sunt și ele importante, însă mai pregnante sunt cele dintre regiunile țării. Transilvania, ca și zonele de la periferia orașelor mari, zonele puternic industrializate (precum Valea Prahovei) prezintă un acces la apă și canalizare net superior restului țării. Moldova și Muntenia reprezintă, în schimb, zonele cele mai dezavantajate (vezi anexele și Figura nr. 1). Diferențele sunt date, deopotrivă, de accesibilitatea apei, prin prisma diferențelor geografice (între munte și câmpie, în funcție de proximitatea apelor curgătoare etc.), dar și de nivelurile diferite de dezvoltare între zonele țării. În plus, harta accesului la apă potabilă în locuință sugerează dezvoltarea unor modele regionale, în ce privește furnizarea acestui serviciu public, cu un plus pentru zonele/județele mai dezvoltate.

ABF confirmă toate aceste diferențe, mutând însă discuția la nivelul gospodăriei. În mediul urban se observă o relație importantă între calitatea aprovizionării cu apă rece și venituri: gospodăriile mai înstărite tind să aibă în mai mare măsură acces la apă rece direct în locuință, din rețeaua publică. Efectul este însă unul dat, în primul rând, tot de mărimea localității, pe ansamblul României, nivelul de venituri crescând odată cu dimensiunea orașului.

În fine, în funcție de statutul ocupațional al locuinței, să notăm că în orașele foarte mari, de peste 200 000 de locuitori, locuințele aflate în proprietate privată tind să fie mai bune din punct de vedere al aprovizionării cu apă, în orașele mijlocii nu există diferențe, iar în orașele mici, sub 30 000 de locuitori, locuințele proprietate privată și cele închiriate fără a plăti (inclusiv locuințe sociale) tind să aibă în mai mică măsură apă curentă.

Cauzele diferențelor sunt date, în bună măsură, de gradul de modernizare tehnologică a localităților României. Blocurile sunt în majoritate construite mai recent, în zone care au cunoscut lucrări de sistematizare urbană. Ele tind să fie conectate aproape în totalitate la rețeaua publică, dispunând de accesul la apă curentă în interiorul locuinței. Casele sunt în mai mică măsură (40–60% conform ACOVI 2002) în această situație.

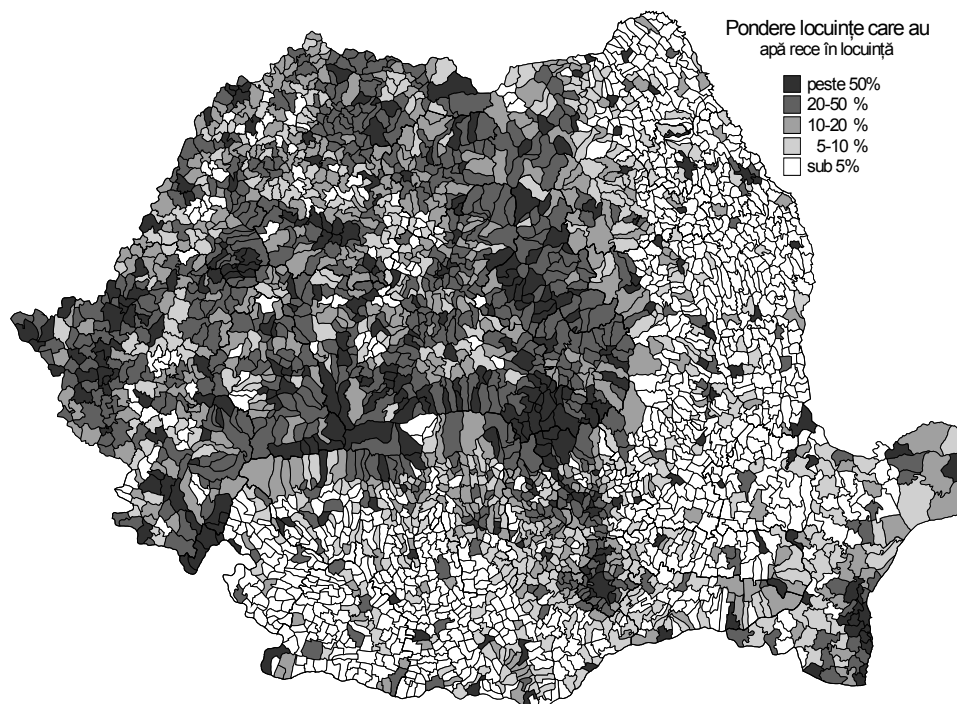
Analiza calitativă permite identificarea unor zone importante în care pot apărea problemele de distribuție a apei curente: conducte vechi, prost proiectate, din material neadecvat, asociate lipsei resurselor financiare pentru rețehnologizare,

² Analiza este realizată pe datele Recensământului 2002.

în condițiile în care există și rău-platnici. Toate acestea afectează calitatea accesului: întreruperi, apa este destul de des murdară, stațiile de epurare sunt prea puține, apa este insuficient sau mult prea mult clorurată etc.

Figura nr. 1

Distribuția în profil teritorial a localităților urbane și rurale, în funcție de accesul la apa rece

Sursa: Recensământul 2002.

Precaritatea se manifestă, în primul rând, prin absența apei curente, însă calitatea necorespunzătoare, întreruperile frecvente și debransarea contribuie la efecte similare. Evaluările subiective ale calității apei reci, permise de ACOVI, sugerează, la prima vedere, că apa ar avea o calitate superioară în locuințele individuale, la sate față de orașe, în orașele mici față de cele mari, în gospodăriile mai sărace față de cele mai înstărite. Impresia este însă una falsificată de așteptările diferite și criticismul diferențiat al locuitorilor din aceste categorii enumerate în fraza precedentă. În fapt, orășenii sunt mai critici față de calitatea apei, raportându-se la standarde superioare celor de la sate. În mod similar se petrec lucrurile și cu cei mai înstăriți față de cei mai săraci etc.

În fapt, este probabil ca orașele să sufere în mod similar de o calitate proastă a apei, însă standardele cu care operează locuitorii acestora când își realizează aprecierea să fie diferite.

Caseta nr. 1

Despre problemele de transport ale apei reci – Câmpina

Avem conducte care sunt cam din 1902, conductele principale, iar acestea sunt conducte din fontă.

[...]

Conducta de transport DN 700 necesită reparații. Aceasta pleacă din captare Voila și ajunge la bazin Muscel, unde avem rezervoarele de înmagazinare apă. Această conductă nu este una veche, a fost introdusă prin 1987, fiecare întreprindere contribuind cu material și forță de muncă la construcția ei, însă un material care nu este corespunzător și din această cauză se sparge. Mai există și o zonă cu linii de înaltă tensiune, unde nu există protecție catodică pentru conductă și din cauza aceasta se sparge, și pe o lungime de un km se sparge și avem foarte multe avarii, cam trei avarii pe săptămână. Această conductă se află pe Șoseaua Paltinului, lângă Fabrica de Cherestea. (Compania Publică de Gospodărire Comunală, Câmpina).

Soluțiile aplicate în prezent par a avea o varietate redusă, grevată de lipsa de resurse. La Câmpina, conform declarațiilor companiei locale de furnizare a apei curente, sunt realizate lunar relativ multe debranșări (5–6). Soluția pentru evitarea apariției fenomenului rău-platnicilor este montarea de contoare individuale. Acestea însă nu fac altceva decât să permită încheierea de contracte separate de furnizare cu fiecare utilizator în parte. Astfel, nu mai este nevoie să se recurgă la debranșări colective pentru un singur restanțier: *În ultima perioadă ca să putem să nu mai debranșăm tot blocul, pentru că am ajuns și la cazuri în care asociația este proprietar, am ales soluția prin care oamenii să-și pună distribuitoare, montate ori în subsolul blocului, ori în căminele din exteriorul blocului. Pe distribuitoare se montează contorul din apartament, fiecare venind cu rețea separată de pexal până la el în apartament. Astfel, pentru cel care nu plătește, acționăm ridicând contorul de pe distribuitorul la care avem acces. Înainte nu puteam intra în apartament să putem să-i debranșăm, pentru că încălcam proprietatea. (Compania Publică de Gospodărire Comunală, Câmpina).* Rezolvarea este numai una parțială. Pe termen scurt, restanțierii sunt lipsiți de suportul (forțat solidar) al vecinilor. Ei ajung rapid într-o situație cu risc ridicat de precaritate. Pe termen mai lung este probabil ca aceasta să conducă la omogenizarea rezidențială a blocurilor, la segregarea comunităților sărace în zone cu locuire precară, ceea ce permite și intervenția rapidă și mai eficientă a comunității, oferind unele șanse suplimentare de dezvoltare pentru cei asistați social.

Caseta nr. 2

Despre debranșarea rău-platnicilor de la furnizarea apei curente – Câmpina

Zona Târnavă, o zonă cu țigani, sunt 5–6 case de țigani care nu plătesc. Maramureș, zonă tot cu țigani, Ecaterina Teodoroiu, Milcov, aici s-au mai rărit problemele, Cărâmidari câteva familii 3–4 familii. Pe lună se fac maxim 5–6 debranșări și la blocuri și la case. (Compania Publică de Gospodărire Comunală, Câmpina).

Să notăm și faptul că, în general, debransarea de la apă rece este mai degrabă rară, în comparație cu renunțarea voită sau forțată la alte utilități. În plus, chiar și în zonele de precaritate maximă identificate în studiile de caz, gospodăriile în cauză aveau asigurat accesul la apă rece. Pe de altă parte, datornicii ating, mai ales în Teleorman, ponderi ridicate (de exemplu în Alexandria, conform unui inginer-șef de la Regia „Apă – Canal”, datornicii la plata serviciului sunt estimați la 20–30% din zona de case și în jur de 50–60% din zonele de blocuri considerate a fi cu condiții precare de locuire).

În general, așa cum o indică și datele cantitative, absența apei curente se asociază cu veniturile reduse și cu izolarea rezidențială (localizarea în case izolate, situate către periferia localităților urbane). Zonele de locuire precară nu pot fi în mod necesar definite prin absența sau calitatea mai proastă a apei curente. Alimentarea cu apă în astfel de zone sărace se realizează, de regulă, de la rețeaua curentă, exceptând (la fel ca în ansamblul locuințelor urbane) unele zone compacte de case, locuite uneori de țigani (vezi cazul zonei Rudărie, din Zimnicea).

Caseta nr. 3

Accesul la apă curentă în Ploiești

Toată populația orașului Ploiești are acces la apă, aceasta nu înseamnă că toată lumea are acces la apă curentă, dar toată lumea are acces la furnizarea apei, conform legii, la mai puțin de 100 de m, există o sursă de apă, chiar dacă ea se cheamă cișmea stradală (zone cu locuire la casă, blocurile fiind toate racordate la rețeaua centrală a orașului). Acestea sunt zone periferice, localități rurale, la origine, care au fost arondate administrativ Ploieștiului, devenind cartiere mărginașe ale acestuia. Zona în care cișmelele stradale predomină este cartierul Bereasca, în special, deși din punctul nostru de vedere, acestea nu sunt zone cu probleme, pentru că noi acoperim zona respectivă. Prezența cișmelelor publice într-o anumită zonă ține de puterea economică a populației din zona respectivă de a plăti un branșament de apă. (APANOVA Ploiești, Serviciul de Apă și Canalizare).

Dincolo de datele statistice seci, este dificil de apreciat care sunt posibilitățile reale de extindere ale rețelei de apă curentă. De exemplu în Roșiorii de Vede, numărul de cereri pentru noi intrări în rețea era, în martie 2004, de aproximativ 140 (conform interviului realizat cu un reprezentant al serviciului local de furnizare a apei curente). Cererile nu reprezintă însă, în mod necesar, „numărul de persoane care consideră necesar să se conecteze la rețea și au mijloacele financiare să o facă”. Mai mult, extinderile au un caracter sporadic, în funcție de veniturile la bugetul local sau atragerea fondurilor extrabugetare. De obicei, cererea este depusă în momentul în care urmează să aibă loc o extindere (pentru care există deja bani). De aici, fluctuații în estimarea nevoii, în funcție de bugetul de care dispune autoritatea locală competentă, ca și de nivelul veniturilor locuitorilor. Am arătat însă că nivelul veniturilor se asociază pozitiv cu accesul la apă. În plus, cei lipsiți de resurse este puțin probabil să depună cereri în aceeași măsură cu cei mai bogați pentru a fi conectați la rețeaua publică de apă. Determinantul principal al

numărului de cereri rămâne, astfel, bugetul autorității locale și mai puțin nevoia explicită. Cifrele statistice devin singura sursă care poate produce o estimare relativ credibilă a accesului la apa curentă.

Câteva concluzii se impun:

– Prezența apei curente în orașe nu este o problemă în sine pentru orașele mari, pentru apartamentele de bloc, pentru casele neizolate. Problema centrală a lipsei de acces, manifestată în cazul unora dintre familiile sărace este dată de lipsa resurselor pentru a plăti consumul respectiv.

– Datoriile tind să devină mari, în cazul județelor mai sărace, acumulând un potențial ridicat de tensiuni sociale și afectând, pe termen lung, dezvoltarea sau măcar menținerea la nivelul actual a sistemelor de distribuție.

– Cazurile de pierderi date de calitatea proastă a instalațiilor interioare, relatate de cei intervievați sunt, mai degrabă, rare.

– În schimb, apar adesea în discursul oficialilor și locuitorilor problemele date de vechimea sau calitatea proastă a conductelor.

– Repararea, îmbunătățirea și extinderea conductelor se află în impas, datorită lipsei de resurse financiare.

– Gradul de modernitate al localității este cel ce determină diferențe, în ceea ce privește extensia rețelilor publice și accesul continuu la apă curentă.

– Calitatea apei pare a fi aceeași pretutindeni (sau cel puțin apropiată), apărând însă diferențe în evaluările locuitorilor asupra ei. Aceste diferențe sunt însă efectul nivelului diferit de așteptări date de statusurile individuale ale indivizilor în cauză.

APA CALDĂ ȘI ÎNCĂLZIREA

Furnizarea apei calde și a încălzirii sunt strâns legate. Ambele, însă mai ales încălzirea, oferă un indiciu esențial asupra gradului de confort al unei locuințe. Standardul modern nu mai acceptă locuințe neîncălzite sau fără apă caldă curentă. Așa stă situația pentru majoritatea locuințelor din urbanul mare, dar ponderea locuințelor cu apă caldă curentă descrește dramatic în urbanul mic.

Diferențele între localități țin, în bună măsură, de dimensiunea orașului. Orașele mari tind să aibă mult mai multe locuințe încălzite de la sistemul centralizat, sau prin intermediul unei centrale termice. Corelația între mărimea localității și ponderea locuințelor cu acces la apă caldă curentă este una puternică (0,794).

În plan regional, exceptând Bucureștiul, mai bine echipat în ceea ce privește încălzirea, Moldova este provincia cu cele mai multe locuințe încălzite prin termoficare sau centrale electrice proprii. Diferențele dintre Vechiul Regat, pe de o parte, și Transilvania și Banat, pe de alta, sunt date de specificul istoric și de istoria planificării urbane. Demolările au fost mai importante în Sud și Est, de aici rezultând o incidență mai ridicată a termoficării în mediile urbane din aceste zone. Nord-Vest-ul, tradițional mai dezvoltat, și-a păstrat specificul dat de clădirile vechi, încălzite mai ales cu sobe. Dezavantajul este dat de accesul mai greu la apă caldă curentă.

Ancheta Bugetelor de Familie (ABF) confirmă toate aceste diferențe, mutând însă discuția la nivelul gospodăriei. În mediul urban se observă o relație importantă între calitatea aprovizionării cu apă caldă și încălzire: gospodăriile mai înstărite tind să aibă, în mai mare măsură, acces la apă caldă curentă, fie din rețeaua publică (efectul este, dat, în acest caz, în primul rând, tot de mărimea localității, pe ansamblul României nivelul de venituri crescând odată cu dimensiunea orașului), fie din surse proprii (acesta fiind efectul direct al veniturilor).

În fine, în funcție de statutul ocupațional al locuinței, să notăm că în orașele foarte mari, de peste 200 000 de locuitori, locuințele aflate în proprietate privată tind să fie mai bune din punct de vedere al aprovizionării cu apă caldă și caldură, în timp ce locuințele închiriate sunt mai proaste din acest punct de vedere. Relația se inversează pe măsură ce dimensiunea orașului descrește.

Diferențele semnalate între tipuri de localități sunt date, mai ales, de structura stocului de locuințe: apartamentele (din bloc) predomină în orașele mari, casele, în cele mici. În general, blocurile beneficiază – prin construcție – de utilități publice furnizate în regim centralizat, în timp ce casele tind să se sprijine pe eforturile proprietarilor. Puțini proprietari își permit centrale proprii. De aici și diferențele menționate.

Problemele majore în sistemele de furnizare (producere și distribuire a apei calde și a căldurii) sunt, în general, generate de două surse majore: lipsa de acoperire, respectiv acoperirea defectuoasă.

Lipsa de acoperire este determinată, în principal, de dezvoltarea inegală a țării. Furnizarea continuă a apei calde și a energiei termice reprezintă un standard impus de modernitate. El a devenit larg răspândit odată cu urbanizarea, impactul său fiind semnificativ însă, în principal, în orașele medii și mari.

Caseta nr. 4

Despre unele probleme post-contorizare ale furnizării de apă caldă

Se primesc și reclamații privind neasigurarea temperaturii de apă caldă și acestea sunt în zonele în care a scăzut consumul. Numărul acestor reclamații este de 4-5 pe lună. Majoritatea nu se pot rezolva, având în vedere că acest fapt urmează unei consecințe tehnice. Ar trebui redimensionată rețeaua blocului și rețeaua de transport, în vederea asigurării volumului strict necesar al consumatorilor, care sunt într-o continuă dinamică în ceea ce privește debransarea. Pe viitor rezolvarea este renunțarea la serviciul centralizat și găsirea unei soluții locale de preparare a apei calde. (Regia de apă caldă, Câmpina).

Singura problemă reală de natură tehnico-financiară pe care o întâmpinăm este lipsa consumului de apă caldă menajeră, deoarece oamenii nu-și pot permite să plătească. Un consum de 1m³ la două luni de zile la un apartament cu trei camere este foarte, foarte puțin. Consumatorii încearcă prin contorizarea individuală care și-au făcut-o, și pe care i-am ajutat s-o facă oferindu-le condiții în rate de montaj a acestor contoare, încearcă să se încadreze în suma de bani pe care și-o pot permite. Aceasta are ca imediată consecință neasigurarea calității serviciului, involuntar, dâșii consumând foarte rar, s-au făcându-și o baie săptămânală, ori încălzind apă pe aragaz, părându-li-se că este mai ieftin, perturbând în acest fel regimul de furnizare al apei calde menajere. (Regia de apă caldă, Câmpina).

Rățiunile de natură tehnică și politică au determinat în perioada comunistă adoptarea sistemelor înalt centralizate de producere și distribuire a apei calde și căldurii. Eficiența unor astfel de structuri, discutabilă astăzi, depinde de capacitatea de întreținere și reînnoire tehnică a echipamentelor folosite, ca și de piața de desfacere existentă. În plus, sistemele centralizate pornesc de la premisa normativității consumului, identic pentru orice tip de gospodărie și ignorând diferențele de stil de viață, putere de cumpărare etc. Astfel, în zonele acoperite, problemele legate în principal de distribuție au devenit vizibile mai ales începând cu a doua jumătate a anilor '90: capacitatea redusă a sistemului de a satisface cererea la ore de vârf; pierderi extrem de mari în rețeaua de distribuție; dar și la consumator (robinete care curg în continuu, generând pierderi și costuri de distribuție extrem de ridicate); absența contoarelor individuale, și de aici imposibilitatea diferențierii în funcție de consumul real, de stilul de consum, de capacitatea de plată etc.; lipsa de omogenitate socioeconomică a locatarilor din blocuri, generând neînțelegeri privind programul de furnizare a agentului termic; dar și tensiuni induse de cei care nu își achită contribuțiile datorate utilizării apei calde și a căldurii, penalitățile – în special întreruperea furnizării – afectând tot blocul etc. Soluția de moment utilizată pe scală națională, contorizarea, pare a fi doar un paliativ, ea determinând scăderea rapidă a consumului și – implicit – creșterea exponențială a costurilor unitare de producere, în condițiile menținerii pierderilor în sistemul de distribuție.

Nici soluția descentralizată, cu soluții la nivel de bloc nu s-a dovedit, în puținele cazuri în care a fost aplicată, a fi mereu fericită. Caseta nr. 5 prezintă o astfel de situație, în cazul utilizării energiei solare. Problema centrală, ca și în cazul sistemului centralizat o reprezintă incapacitatea asociației de proprietari de a suporta costurile de întreținere, reparare și re tehnologizare a sistemului de încălzire: *când Primăria a făcut o investiție acolo, la centrala din Turnătorie, transformând-o din gaz lichid în gaz metan, s-a făcut un sondaj prin care oamenii erau întrebați dacă vor energie termică și apă caldă. Răspunsurile primite înapoi au fost sub 50%, însă majoritatea declarau că nu mai sunt interesați de așa ceva. Într-un fel a fost o decizie rațională, nemailvrându-se de atâția ani pe bază de datorie, sau pe motiv că nu mai vroiau pentru că nu puteau face față la plată, conductele de distribuție de la subsol nefiind de cea mai bună calitate etc. Au spus că nu au bani să plătească întreținerea rețelei de distribuție, că se gospodăresc sub altă formă* (Administrator, asociație de proprietari, Câmpina).

Ansamblul problemelor identificate în analiza calitativă este completat de calitatea apei calde și a căldurii. Este vorba, pe de o parte, de cazurile dese în care apa caldă este colorată în urma contactului cu rugina sau cu alte materiale. Cauzele sunt multiple, fiind însă generate, în mare măsură, fie de reparații ale sistemului de distribuție, fie de contactul permanent cu astfel de materiale, în cazul în care țevile din sistemul de distribuție sunt fisurate și rămân în această stare pe termen lung. Pe de altă parte, este vorba de temperatura apei calde sau a agentului termic. Acestea se plasează destul de des sub parametrii normali.

Caseta nr. 5

Despre unele probleme ale furnizării de apă caldă, în sisteme necentralizate

Eu locuiesc într-un bloc care inițial a fost prevăzut cu încălzire solară când au fost ele construite (un grup de 10 blocuri), instalație care, de fapt, nu a funcționat niciodată, iar după 1990 chiar a fost dezafectată, aceste blocuri având însă și bransament de conducte la subsol; acesta din urmă a intrat în nefuncționare din 1996–1998 (din 1996 căldură și din 1998 apă caldă, deși până atunci furnizarea acesteia era cu program) din cauza restanțelor la plată ale locatarilor, situația materială grea suprapunându-se și cu disponibilizările lucrătorilor de la Turnătorie. (Administrator asociație proprietari, zona Turnătorie, Câmpina).

[...] știind că orașul nostru este orașul cu cele mai multe zile însorite dintr-un an, sistem care la un anumit moment a funcționat, iar oamenii erau mulțumiți. Sistemul nu mai funcționează, instalația a și fost dezafectată între timp. (Liga Asociațiilor de Proprietari, Câmpina).

O situație aparte o au zonele urbane care nu au fost niciodată acoperite de sistemul centralizat. În puține dintre aceste locuințe a existat înainte de 1989 un sistem de asigurare a apei calde curente, însă sisteme de încălzire (cu lemne, cu gaz, cu combustibil lichid etc.) au fost dintotdeauna prezente. Încălzirea cu gaze naturale ar fi trebuit să fie cea mai eficientă, însă ea s-a izbit mereu de presiunea redusă a gazelor (mai ales în anii '80, dar și în prima parte a anilor '90, datorită dependenței de furnizorul sovietic, ulterior rus). Centralele dedicate încălzirii mai multor locuințe individuale au reprezentat soluții mai bune, însă au funcționat, mai ales, în puținele cazuri în care comunitatea și-a agregat interesele sau în care au existat indivizi influenți, care au asigurat sursele de aprovizionare cu combustibil.

Caseta nr. 6

Despre furnizarea de apă caldă și căldură în sistemul centralizat și după falimentul acestuia, în Urlați

Furnizarea căldurii și a apei calde s-a oprit în 1993–'94, ca urmare a lipsei de fonduri a municipalității și a dificultății de a menține în funcțiune punctele termice care erau învechite. Pe de altă parte, nici populația nu ar fi avut posibilitatea să plătească pe timp de iarnă costurile mari asociate – așa cum remarcă unul dintre administratorii de la bloc – mai ales în condițiile în care 30–40% din populație nu-și plătește (sau nu poate plăti) întreținerea de cca 150 000 lei pe perioada de primăvară–toamnă. (Departamentul pentru relațiile cu Asociațiile de proprietari, Primăria Urlați).

Marea majoritate a gospodăriilor încălzesc cu gaze naturale de la rețea (racord separat de la țeava din bucătărie care alimentează aragazul), utilizând racorduri/extinderi improvizate, neautorizate de Distrigaz. Distrigaz nu poate autoriza extinderea rețelei de gaze în interiorul apartamentului (mai multe focuri de gaz), deoarece blocurile nu sunt prevăzute din construcție cu aerisiri. Singura autorizare pe care Distrigaz o poate face este aceea a centralelor termice de apartament. Concluzia este simplă: familiile de la bloc oficial nu încălzesc, neputând nici accesa ajutoarele pentru încălzire. Singurii care pot primi ajutor de încălzire sunt cei cu centrale termice, însă nu este cazul, deoarece veniturile acestora sunt peste baremul de eligibilitate. Din cele 1 072 de apartamente doar 117 aveau centrală proprie pe gaze, la momentul martie 2004 (mai sunt și apartamente cu centrale pe curent electric, însă puține, deoarece acestea sunt mai costisitoare). Cca 282 apartamente nu aveau gaze naturale – ceea ce înseamnă fie că nu încălzeau deloc, fie că încălzeau utilizând lemne. (Biroul de Asistență Socială, primăria Urlați).

Mai mult, și astăzi, ca și în trecut, dificultățile tehnice în furnizarea gazelor naturale la un debit satisfăcător și nevoia de protecție în fața riscurilor de incendiu, explozie etc. fac ca o bună parte dintre cei care își instalează centrale de apartament să o facă ilegal, fără a avea aprobările necesare (situația pare a fi generalizată la o pondere importantă din populația celor câteva blocuri din Urlați, spre exemplu).

Caseta nr. 7

Despre furnizarea de apă caldă și căldură în Alexandria

Noi, la finele fiecărei sezon de încălzire comunicăm disponibilitatea efectuării de reparații, întocmim deize estimative la cerere, le transmitem să le analizeze și să dispună cât din valoarea de reparații sunt în stare să facă. Și pot să spun că aproape repetat, de ani de zile, două, trei din 68 de asociații de proprietari, două, trei dacă au dat comenzi de remedieri, de reparații. Restul merg pe cărpeli, în termeni nu neapărat tehnici; s-a spart o conductă, ne cheamă, o sudăm la loc și cu asta basta, numai să asigure ziua de mâine, în rest, despre garanție și desprecum să vă spun...statutul de proprietate îl percep foarte greu. Dacă sistemul merge cu pierderi și costuri un pic ridicate față de alte părți e generat, în primul rând, de starea subsolurilor, care este foarte gravă; la mai mult de jumătate din blocuri subsolurile sunt cu probleme deosebite.

Ce înseamnă asta?

Adică a venit timpul să facă reparații capitale și nu le fac. Dar fenomenul n-a apărut în această iarnă, ci trenează de vreo 2-3 ani de când tot atenționăm: „Reparați-vă subsolurile, că o să avem sincope în furnizare în perioada de iarnă”.

[...]

Care e situația cu apa caldă?

Apa caldă ...noi avem un program jenant, atipic. Motivând lipsa banilor, asociațiile au cerut „anu’ ăsta ne dai o dată sau de două ori pe săptămână”. Anul ăsta am trecut la un program de trei ore în fiecare seară. Tot așa...doream mai mult sau doream să fie nu trei ore, cinci ore sau zece ore pe zi, dar totul a plecat de la puțința lor de a achita și au zis „Dom’le”. N-am mai ținut cont de părerea asociațiilor și le-am spus „Care nu vreți apă caldă, veniți și vă debrășez individual”. E adevărat că am avut câteva sute de cereri de debrășare individuală. (Compania de furnizare a apei calde și căldurii, Alexandria).

Între studiile de caz realizate, ca și la nivel național, Ploieștiul are o situație aparte. Producerea parțială a agentului termic în rafinăriile din oraș (în special la Brazi) a determinat menținerea prețului de cost la un nivel redus și diminuarea restanțelor, oferind și posibilitatea unor reparații parțiale ale conductelor. Debrășările s-au menținut la un nivel redus: la sfârșitul lui 2003, erau 14% apartamente debrășate total sau parțial, însă doar 2,3% din total apartamentelor din blocurile ploieștene nu aveau nici o sursă de încălzire (exceptând eventualele radiatoare electrice)³. Informațiile sunt furnizate de compania locală de distribuție a agentului termic. Problema centrală aici părea a fi calitatea instalațiilor, țevile a căror durată de viață fusese deja depășită, mai ales cele aflate în proprietatea

³ Situația este complet diferită în Alexandria, spre exemplu. Conform directorului regiei de distribuție a energiei termice, debrășările atingeau, la sfârșitul lui 2003, aproximativ 20%. Dintre locuințele debrășate, doar o zecime (2% din totalul apartamentelor) aveau o sursă alternativă de încălzire.

locatarilor sau asociațiilor, adesea lipsiți de posibilitatea de a le repara sau înlocui. Aceeași chestiune se anunță a fi una extrem de dificilă pentru anii imediat următori, în majoritatea localităților urbane care dispun de sisteme centralizate (vezi și Casetă nr. 7).

Interesantă este situația locuințelor individuale (caselor) care au rămas în orașe. În Alexandria, doar 10 din aproximativ 3 000 fuseseră conectate la rețeaua centralizată de apă caldă și încălzire. Situația este comună întregii țări. Mult timp, aceasta a constituit o sursă de disconfort relativ, însă în anii din urmă ea tinde să se transforme, în funcție de resursele gospodăriei, într-un avantaj relativ, deschizând calea către accesul la utilități superioare, în condițiile problemelor manifeste ale sistemelor centralizate.

Casetă nr. 8

Despre furnizarea de apă caldă și căldură în Roșiorii de Vede

Sunt centrale termice de cartier care au avantajul ca își pot adapta programul la solicitarea asociațiilor de proprietari, rețelele pot fi ținute sub control în privința pierderilor, apa caldă se poate furniza la solicitare, pe programe diferențiate...

Regimul de furnizare a apei calde este la cerere?

Da. Fiind mai mari cheltuielile pe perioada de iarnă, nu am avut solicitări, dar acum sperăm că vor fi. Oamenii nu puteau plăti și mai este o problemă tehnică, centralele au fost astfel gândite că nu pot furniza concomitent agent termic și apă caldă, ori una ori alta și au preferat căldura. Nu a fost nici o solicitare, dacă furnizam apa caldă, întrerupeam căldura.

Aș dori să vă întreb câte ceva despre gigacalorimetru. Există așa ceva în Roșiorii de Vede?

Da. Sunt cam 120 de scări care au. Și-au montat pe cont propriu. Sunt montate cam de două sezoane. Acum sunt mulțumiți, dar nici la paușal nu erau facturi mari.

Ce se întâmplă cu pierderile? Cine le suportă?

Noi. Soluția este modernizarea centralelor și înlocuirea rețelelor, dar nu sunt bani la Consiliul Local. Program de modernizare există, dar nu sunt resurse financiare.

Știți dacă există familii care au montat boiler?

Da, mai mult de un sfert. (Compania de furnizare a apei calde și căldurii, Roșiorii de Vede).

[...] numai o parte dintre debransări au la bază motive economice, existând familii a căror motivație a fost legată de prețul ridicat în raport cu calitatea serviciului (au zis: „căldură tot nu este, de ce s-o mai plătesc”), sau instalarea centralelor de apartament pe butelie (proiectul de racordare la rețeaua de gaz natural este în desfășurare, numărul celor care au putut monta centrale pe bază de gaz este încă redus). (Asociația de Proprietari – Roșiorii de Vede).

Aceasta poate fi și una dintre explicațiile lipsei generale de preocupare a autorităților față de aceste zone de case, mai rar definite ca problematice din punctul de vedere al accesului la încălzire și apă caldă. Apa caldă tinde însă să fie o problemă (și) pentru cei care locuiesc la case, mai ales în cazul celor lipsiți de canalizare.

Locuirea precară, în ceea ce privește apa caldă și încălzirea se definește prin absența acestora. Ea se asociază, în general, cu lipsa de venituri, cu supraaglomerarea locuințelor, cu locuirea în cartiere mărginașe, la case sau în zone de

blocuri, în special în cele parțial dezafectate sau subpopulate⁴. În orașe precum Urlați, situația precarității locuirii la bloc este complicată de colapsul sistemului centralizat și de neomogenitatea ridicată a statusului colocatarilor din blocuri.

Problema accesului la standardele moderne de utilizare a apei calde și a căldurii nu este însă una strict specifică populației care locuiește în condiții de precaritate. Ea este determinată, în linii mari, de dificultățile îndeplinirii acestor standarde pentru întreaga populație. Detaliile agravante (instalații interioare neîngrijite, costuri greu de suportat etc.) sunt, mai degrabă, de natură secundară. Primează dificultatea furnizării la modul general a celor două utilități, indecizia comunităților și a societății în a decide asupra principiilor generale de identificarea unor soluții în acest sens.

Sintetizând, principalele concluzii sunt cele de mai jos:

– În orașele României, pe ansamblu, accesul (continuu) la apă caldă și căldură reprezintă încă un deziderat, o parte însemnată din populație plasându-se, din acest punct de vedere, sub standardele moderne.

– Orașele mari și mijlocii prezintă o situație, în general, mai bună decât cele mici.

– Situația tinde să fie comună pentru locuințele individuale sau situate în ansambluri mici (vile, case) și apartamentele de bloc. Casele individuale au fost și sunt încă în mică măsură incluse în sisteme centralizate sau comune de încălzire (centrale de cvartal). Ele tind să nu aibă acces la această utilitate.

– Apartamentele de bloc au acces la apă caldă și căldură, majoritatea în regim centralizat sau de cvartal. O bună parte din debransări au afectat gospodăriile mai înstărite, care și-au permis înlocuirea sistemelor centralizate cu centrale de apartament. Problema majoră este legată de acele apartamente care, în urma debransării, au rămas fără surse de încălzire și de furnizare a apei calde. Deși puține, aceste gospodării tind să fie concentrate mai ales în orașe mici, în care sistemele centralizate se află în colaps (vezi, spre exemplificare, studiul de caz realizat în Urlați).

ALIMENTAREA CU ENERGIE ELECTRICĂ

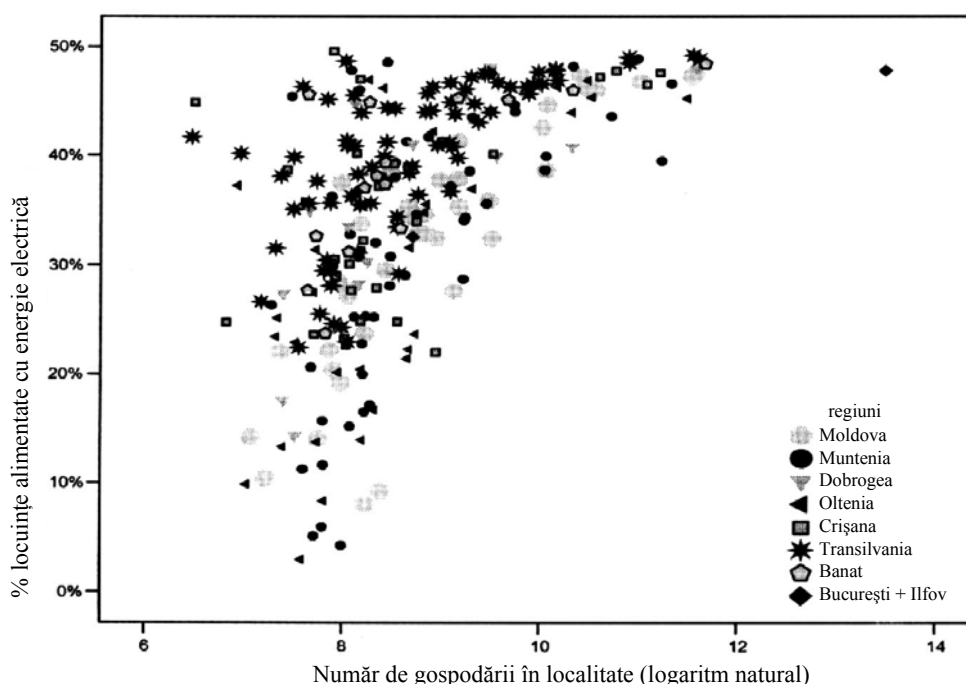
Din punctul de vedere al alimentării cu energie electrică, situația locuirii în România nu ridică probleme deosebite. Datele recensământului din 2002 indică

⁴ Cele trei orașe din județul Teleorman investigate tind să urmeze un model comun al înmulțirii numărului de apartamente neocupate, mergând, în cazul Alexandriei, până spre câteva mii. Există o tendință de depopulare a orașelor neatractive economic, cu industrii intrate în colaps. Exemplelor din Teleorman li se pot adăuga cele din valea Jiului, în care există blocuri întregi în care mai sunt locuite foarte puține apartamente (un articol din Evenimentul Zilei, din 9 iulie 2004, semnala existența unui bloc din localitatea Mătăsari, în care mai era ocupat un singur apartament, debransat de la orice utilitate publică. În altul dintre blocurile vecine mai erau șase familii, iar exemplul nu este singular). În schimb, orașele atractive din punctul de vedere al migrației forței de muncă tind să devină mai aglomerate.

faptul că 97% din locuințele din România sunt conectate la rețeaua de energie electrică (vezi axa referitoare la alimentarea cu energie electrică a locuințelor). Aceleași date indică faptul că, în mediul urban, 99% din locuințe sunt conectate la rețeaua de energie electrică, în timp ce în mediul rural, 95% dintre locuințe sunt conectate.

Figura nr. 2

Diferențele între localitățile urbane, în funcție de accesul locuințelor la energia electrică

Sursa: Recensământul 2002. Punctele reprezintă orașe.

Datele prezentate în Figura nr. 2 indică faptul că există anumite diferențe regionale, în ceea ce privește accesul populației la energie electrică. Regiunea în care conectarea la rețeaua electrică este cea mai scăzută (95%) este Moldova. Cu toate acestea, în ceea ce privește accesul populației urbane și în Moldova, 99% dintre gospodăriile sunt conectate la rețeaua de energie electrică.

Datele care provin din Ancheta asupra Condițiilor de Viață (ACОВI) 2002 arată că doar în 7 cazuri din 4 756 de locuințe din mediul urban, aflate în eșantion, iluminarea se face pe altă cale decât alimentarea cu energie electrică. În acest context, se poate afirma că locuirea urbană nu are de suferit de pe seama alimentării cu energie electrică.

Caseta nr. 9

Despre probleme legate de alimentarea cu energie electrică

Încasările de la consumatori se face în proporție de 80%. O problemă importantă a societății Electrica este sustragerea de energie electrică. [...]. Pentru anul 2003, s-au raportat aproximativ 500 de furturi. Furturile se realizează prin mai multe metode, cum ar fi: spargere contor, inversare nul, transformatoare. Populația în cauză este de etnie rromă, preponderent cu contracte de închiriere a apartamentelor tip locuințe sociale, unde au fost repartizați de Primărie, care nu își mai asumă responsabilitatea în ceea ce privește populația repartizată. Nr. de locuințe debranșate datorită neplății: 31 de abonați deconectați în ultimele două zile – 9 și 10 martie – (deconectarea se face la 60 de zile de la data emiterii facturii neachitate; 15 zile pentru plată, 30 de zile fără a plăti penalități, după alte 15 zile, deconectarea). Branșamentul nou la casă costă 7–10 milioane. (Electrica, Alexandria).

Pentru orașul Roșiorii de Vede, suma totală a restanțelor consumatorilor casnici se ridică la 267 048 000 (mai mult de două facturi restante). Deși conform reglementărilor ANRE în vigoare, societatea ar fi trebuit să întrerupă furnizarea energiei electrice, în cazul consumatorilor cu mai mult de două facturi restante, există o oarecare „toleranță” față de întârzierile la plată, datorată pe de o parte, numărului mare de datornici (cca. 280 consumatori) și incapacității unității de a opera (din cauza lipsei de personal) toate debranșările. Debranșările au fost operate, până în acest moment, de regulă în cazul consumatorilor cu peste trei facturi restante. (Electrica, Roșiorii de Vede).

«Am plătit la zi și acuma ne spune că trebuie să dăm 7 milioane ca să ne pună lumina din nou, dar eu nu știu din ce cauză... contorul era bun, îl aveam... n-am plătit la timp și au venit și l-au luat și acum trebuie să dăm 7 milioane și eu de unde să dau cu atâția copii? Eu n-am nici un venit, n-am nimic. Muncesc cu ziua». (locuitor, zona precară, Alexandria).

Cu toate acestea, datele calitative, culese prin intermediul studiilor de caz indică faptul că și în mediul urban alimentarea cu energie electrică ridică anumite probleme. Așa cum reliefează atât angajații *Electrica* din județul Teleorman, cât și locuitorii zonelor precare, furnizarea energiei electrice către consumatorii casnici generează o serie de probleme. În primul rând este vorba despre neplata facturilor către *Electrica*. Neplata a cel puțin două facturi duce, conform legii, la debranșarea consumatorului respectiv. Așa cum reiese din interviurile cu personalul *Electrica*, regia nu operează totdeauna debranșarea în urma neplății a două facturi, existând un fel de toleranță, datorată numărului mare de datornici și incapacității regiei de a opera debranșările.

Debranșarea atrage după sine o situație destul de dificilă pentru gospodăria respectivă, deoarece rebranșarea costă în jur de 7 milioane, o sumă uneori aproape imposibil de plătit, mai ales pentru locuitorii zonelor precare. Cei aflați în situație de sărăcie, de obicei locatari ai locuințelor sociale, conform spuselor celor de la *Electrica* Alexandria, nu au cum să plătească acești bani, ceea ce presupune că indivizii respectivi nu mai au acces la furnizarea de energie electrică pentru o perioadă de timp destul de lungă. Cu toate acestea, cei aflați în situația respectivă nu sunt complet lipsiți de acces la energia electrică, deoarece se conectează ilegal. Conform angajaților *Electrica*, furtul este o problemă importantă cu care se

confruntă regia. Reacția regiei a fost de a securiza rețeaua de distribuție a energiei, astfel încât să prevină furturile, deși această operațiune este destul de costisitoare.

Pentru cei debransați, soluția este furtul de curent direct din rețea sau bransarea prin contorul vecinului care acceptă acest lucru și împarte costul energiei electrice cu cel bransat ilegal (conform S.D., 46 ani, locatar zonă precară Alexandria). Aceste soluții însă îl expun pe cel care recurge la ele unor riscuri suplimentare. Pe de o parte este vorba de pericolul incendiilor care pot să apară datorită instalațiilor improvizate prin care se face conectarea la rețeaua de electricitate. Pe de altă parte, furtul de electricitate se pedepsește conform legii, cel care este prins trebuind să suporte consecințele. În plus, chiar dacă nu se întocmește dosar penal pentru furt de energie electrică, cel debransat este expus riscului de a rămâne oricând fără curent electric, fie că regia de electricitate îi desființează instalația improvizată, fie că vecinul nu mai acceptă situația.

Pe de altă parte, multiplele instalații artisanale, precum și vechimea instalațiilor din zonele cu locuire precară afectează calitatea distribuirii energiei electrice. Bransarea ilegală poate produce defecțiuni ale rețelei de distribuție a energiei electrice, ce afectează întreaga comunitate bransată la aceeași instalație, chiar dacă o parte a rezidenților zonei își plătesc regulat facturile. În plus, rețeaua de distribuție a energiei este veche și necesită reparații pe care rezidenții nu le fac, din cauza lipsei de interes și de resurse.

Caseta nr. 10

Despre probleme legate de alimentarea cu energie electrică

Avem, dar sunt probleme. Când ți-e lumea mai dragă, îl taie pentru că nu se plătește. Uneori vine cu putere și arde tot ce este în priză. Aici este un punct slab. Rețeaua este și ea făcută prost, cârpită, innădită. Fiecare cum vrea umblă la panoul electric, pentru că este comun, pe scară. Se mai întrerupe și câte o lună. (locuitor, zonă precară, Roșiorii de Vede).

Concluzionând, se poate spune că majoritatea covârșitoare a locuințelor din România are acces la energie electrică. În zonele urbane acoperirea este de 99%, neexistând, practic, probleme generate de posibilitățile de acces la rețeaua de energie electrică. Probleme legate de distribuția și accesul la energia electrică țin, pe de o parte, de neplata facturilor către *Electrică*, iar pe de alta, de furtul de energie, care apare în general în cazul celor debransați. Cei care au fost debransați recurg la furtul din rețea, cel mai probabil, din cauza costului crescut al rebransării. Conectarea ilegală îi expune pe cei care o practică la numeroase riscuri, de ordin juridic și nu numai.

GAZELE NATURALE

Accesul locuinței la gaze naturale conferă un confort sporit locuirii, reducând în același timp riscul incendiilor. Pe de altă parte, gazele naturale reprezintă un combustibil folosit nu numai pentru gătit, ci și unul utilizat pentru încălzirea

locuinței. Chiar și în cazul în care încălzirea locuinței este prevăzută a se face în alt mod, unele gospodării aleg această cale pentru încălzire, pentru că este mai ieftină comparativ cu încălzirea centrală.

Cu toate acestea, accesul la rețeaua de gaze naturale nu este disponibil tuturor gospodăriilor din România. Datele avute la dispoziție (ACОВI 2002) indică faptul că doar 42% dintre gospodăriile investigate au acces la rețeaua de gaze naturale. Disparitățile urban – rural sunt majore în această privință: în timp ce doar 9% din gospodăriile rurale au acces la rețeaua de gaze naturale, 75% din gospodăriile urbane beneficiază de această facilitate. Se poate spune că mediul urban beneficiază de o acoperire destul de bună, în ceea ce privește accesul la gaze naturale.

În plan regional, disparitățile de acces la rețeaua de gaze naturale sunt majore. Astfel, Dobrogea are acoperirea cea mai slabă, doar 1% din gospodării având acces la rețeaua de gaze naturale, în timp ce Transilvania, precum și Bucureștiul și zona limitrofă beneficiază de o rețea care acoperă peste 60% dintre gospodării. Cu toate acestea, accesul gospodăriilor din mediul urban, deși este diferențiat pe regiuni, este mult mai larg. Dobrogea se menține tot pe ultimul loc cu o acoperire de doar 1% din gospodării, însă în celelalte regiuni mai mult de jumătate dintre gospodăriile urbane au acces la rețeaua de gaze naturale.

Datele furnizate de ACOVI 2002 arată că există diferențe între orașe, în ceea ce privește accesul locuințelor la rețeaua de gaze naturale. Astfel, orașele mari și foarte mari (peste 100 000 și 200 000 de locuitori) sunt mai bine acoperite, comparativ cu cele mici, în care doar jumătate dintre rezidenți au acces la rețeaua de gaze naturale.

În ceea ce privește racordarea la rețeaua de gaze naturale a caselor individuale, aceasta este inferioară față de cea a blocurilor. În timp ce 55% dintre casele individuale din orașe sunt conectate la rețeaua de gaze, 83% dintre gospodăriile celor care locuiesc la bloc au acces la această rețea. Scoțând Dobrogea din analiză, care este un caz atipic, procentul blocurilor urbane racordate la rețeaua de gaze crește.

Analizând racordarea la gaze naturale din punctul de vedere al statutului de ocupare al locuinței se observă că situația cea mai proastă o au gospodăriile care locuiesc cu chirie la stat. Doar 46% dintre gospodăriile care locuiesc cu chirie la stat sunt racordate la rețeaua de gaze naturale, în timp ce la celelalte categorii, racordarea depășește 75% dintre gospodării.

Accesul gospodăriilor la rețeaua de gaze naturale este influențat de veniturile gospodăriei. Astfel, accesul gospodăriilor din primele decile de venit este mai scăzut decât cel al gospodăriilor din decilele superioare. Se poate spune că accesul la rețeaua de gaze crește odată cu creșterea veniturilor gospodăriei.

Datele de tip calitativ, culese prin intermediul studiilor de caz, pun în lumină o serie de probleme specifice care apar în zonele urbane. În timp ce în Prahova toate zonele urbane investigate erau racordate la rețeaua de gaze naturale, în Teleorman situația era diferită. În Roșiori de Vede racordarea la rețeaua de gaze a început abia în 2002, astfel că doar un număr redus de gospodării are acces la gaze

naturale. Conform spuselor celor de la Primăria Roșiori, în general, este vorba despre persoane cu situație materială bună.

Pentru rezidenții zonelor cu locuire precară nu numai lipsa banilor constituie o piedică în conectarea la rețeaua de gaze. Pe lângă dificultățile financiare, aceștia se confruntă cu o serie de probleme de ordin tehnic generate de lipsa de spațiu și de calitatea proastă a construcțiilor. Conform celor de la Primăria Roșiori, montarea conductelor de gaze este dificilă în anumite blocuri în care nu există spațiul necesar realizării racordurilor.

Caseta nr. 11

Probleme legate de racordarea la rețeaua de gaze, în zone cu locuire precară

Zona de nord, care are blocuri făcute rapid, ce trebuia să asigure o locuința mai mult s-au mai puțin confortabilă celor angajați pe platformele din Roșiori și care proveneau din rural, aceasta fiind zona Intim. Acestea sunt făcute din prefabricate și, într-adevăr, nici ca spațiu nici ca intimitate nu se compară cu zonele centrale. Acolo avem probleme când trebuie să facem un proiect de gaze, deoarece sunt necesare respectarea unor norme ce țin de suprafața necesară. Avem probleme cu camerele și locurile unde amplasăm aparatele. (Primăria Roșiorii de Vede).

Restanțele la plata facturilor pentru gazele naturale diferă de la o localitate la alta, în funcție de puterea economică a locuitorilor. În timp ce în Ploiești cei de la Distrigaz spun că nu se confruntă cu problema facturilor restante, și că doar un mic procent – 2–3% – dintre abonați sunt restanțieri, la Urlați, patru din cele cinci asociații de locatari au restanțe către Distrigaz.

Caseta nr. 12

Problema restanțelor la plata facturilor pentru gaze naturale

Nu există zone cu debransări din cauza neplății. Doar 2–3% din beneficiari sunt răi platnici, însă aceste probleme s-au mai remediat, datorită ajutorului de încălzire acordat de către Guvern. (Servicii publice, Câmpina).

Pe de altă parte, calitatea instalațiilor de distribuție a gazelor este una destul de bună, în tot cazul, una superioară celor de la apă–canal. În cazul distribuției de gaze naturale, pierderile din rețea datorate defecțiunilor acestora se pot solda cu explozii și incendii. Din acest motiv, calitatea conductelor este mai bună, iar pierderile sunt mai mici, astfel că facturile reflectă, în mare măsură, consumul realizat de către gospodărie/asociația de locatari.

Caseta nr. 13

Pierderile de gaze naturale în rețeaua de distribuție

La gaze nu e cazul, că nu ne permitem să avem pierderi, dat fiind pericolul exploziilor, dar la apă se întâmplă. (Distrigaz Ploiești).

Problemele cu care se confruntă Distrigaz țin, în mare măsură, de furtul de gaze naturale. În cazul gazelor naturale, furtul este de două tipuri: încercare de fraudă la înregistrarea consumului de gaze și furtul prin consum mai mare decât cel plătit la paușal. În primul caz, gospodăria respectivă încearcă să falsifice înregistrarea consumului de gaze, defectând, prin diferite metode, contorul de gaze. În cel de-al doilea caz, furtul nu se face, practic, de la Distrigaz, ci de la asociația de locatari. Este vorba despre apartamente de bloc care extind rețeaua de gaze naturale dincolo de limitele permise și luate în calcul la plata întreținerii, în scopul de a se încălzi. Aceste extensii sunt, în general, realizate prin instalații artisanale neautorizate, care reprezintă multiple riscuri de incendiu, intoxicație cu gaz sau explozie.

Caseta nr. 14

Furtul de gaze naturale: o problemă a Distrigaz și a asociațiilor de locatari

Acum se fură mai puțin. Da' se fură. Am văzut furăciuni de nici prin cap nu îți trece: introducere obiecte în contor, furturi din bransamente; am găsit bransamente false, conduite înțepate.

În general, la blocuri. Au fost și furturi prin montarea ilegală de centrale, godine și alte elemente de încălzit, fără separație de gaze. Din coloana comună ai un foc care merge la aragaz și ei au tras țevă sau furtun și au înșirat prin toată casa. Țsta e furt de la ceilalți, nu e de la noi. Țsta e un aspect, că fură el de la ceilalți, dar prin aceste improvizații expune tot blocul, că nu poate să facă o legătura super rigidă, trebuie să facă o legătură rapidă, ca în caz de ceva, să smulgă furtunul să fugă să îl ascundă. (Distrigaz, Ploiești).

O problemă mai mare este ce a conectărilor/extinderilor neregulamentare, destul de multe gospodării (îndeosebi la bloc) extinzându-se prin utilizarea unor furtunuri (improvizații) trase de la principală, din bucătărie/aragaz pentru a încălzi sobele/godinele din dormitoare. Riscul de explozie, foc, intoxicare este foarte mare, însă oamenii nu au cu ce să se încălzească. De asemenea, multe dintre burlanele și coșurile de aerisire sunt scoase prin conducta de ventilație/aerisire a blocului, ceea ce face ca locatarii care locuiesc deasupra să fie supuși riscului de intoxicare (Distrigaz, Urlați).

Pe baza celor prezentate pot fi trase câteva scurte concluzii:

- Accesul la rețeaua de gaze naturale este mult mai scăzut în mediul rural comparativ cu cel urban.
- Zonele urbane cu accesul cel mai scăzut la rețeaua de gaze naturale se află în Dobrogea, în timp ce în restul regiunilor urbane peste 70% dintre locuințe au acces la rețeaua de gaze naturale.
- Racordarea la gaze naturale în mediul urban este mai scăzută pentru casele individuale, comparativ cu apartamentele de bloc.
- Restanțele consumatorilor casnici urbani la plata facturilor pentru gaze naturale diferă de la o localitate la alta, fiind zone în care nivelul restanțelor este foarte scăzut, precum și zone cu multe restanțe (vezi cazul Urlați).
- Branșarea ilegală și extinderea ilegală a instalațiilor de gaze naturale prezintă un pericol crescut pentru cei care le practică și pentru vecinii lor.

CANALIZAREA

Datele de tip cantitativ avute la dispoziție indică faptul că accesul la canalizare se realizează, preponderent, prin intermediul rețelei publice. De asemenea, se poate observa că există diferențe semnificative în ceea ce privește accesul la canalizare între mediul urban și cel rural. Astfel că, în timp ce în mediul urban 68% dintre locuințe sunt racordate la sistemul public de canalizare, doar 3% din locuințe au acces la sistemul public în mediul rural. În schimb, în mediul rural, un procent mai mare – 11% din gospodării – au propriul sistem de canalizare.

Există disparități regionale importante, în ceea ce privește accesul la canalizare. Zonele cu acoperirea cea mai scăzută, atât în sistem propriu, cât și prin rețeaua publică, sunt Moldova, Muntenia și Oltenia, în timp ce Dobrogea, Banatul și Crișana au o acoperire mult mai largă. O excepție o constituie Bucureștiul și zona limitrofă unde 94% dintre gospodării au acces la sistemul public de canalizare.

Datele Recensământului Populației și Locuințelor din 2002 arată că accesul la canalizare diferă în funcție de dimensiunea orașului. Astfel, în zonele urbane mai mari, cu peste 100 000 de locuitori, peste 90% dintre locuințe au acces la sistemul public de canalizare. Se poate afirma că accesul la sistemul public de canalizare scade odată cu dimensiunea orașului. În orașele mici, cu mai puțin de 30 000 mii de locuitori, doar 54% dintre locuințe sunt racordate la sistemul public de canalizare, în timp ce numărul gospodăriilor care au sistem propriu de canalizare este mai mare, cam de 13%.

Luând în considerare numai mediul urban, se constată diferențe regionale relativ scăzute în ceea ce privește accesul la sistemul public de canalizare. Datele din ACOVI 2002 indică faptul că Muntenia și Oltenia au acoperirea cea mai scăzută cu rețea publică de canalizare. Însă diferențe inter-regionale sunt destul de reduse, în mediul urban. În Oltenia și Muntenia 81% dintre gospodării au acces la rețeaua publică de canalizare, în timp ce în zonele cu maximă acoperire, cum ar Banatul sau Bucureștiul și zona limitrofă, acoperirea variază între 98% și 91%.

Datele ACOVI 2002 arată că, în zonele urbane, diferențele majore în ceea ce privește accesul la sistemul public de canalizare apar între casele individuale și apartamentele de bloc. În timp ce doar 54% dintre casele individuale sunt racordate la sistemul public de canalizare, 95% dintre apartamentele situate în blocuri cu mai puțin de 10 apartamente au acces la canalizare și toate apartamentele din blocurile cu mai multe de 10 apartamente sunt racordate la sistemul public. Dotarea cu sistem de canalizare propriu este destul de redusă, astfel că doar 12% dintre cei care locuiesc la casă individuală au un astfel de sistem și 35% nu au acces la nici un fel de sistem de canalizare.

În ceea ce privește accesul la canalizare, în funcție de statutul de ocupare al locuinței, nu există diferențe majore între locuințele ocupate de proprietari și cele locuite de chiriași. Singura diferență care apare o reprezintă locuințele închiriate de

la stat, în cazul cărora accesul la canalizare este semnificativ mai redus, 20% dintre aceste gospodării neavând acces la nici un tip de sistem de canalizare. Acest fapt poate fi explicat și prin lipsa de fonduri din partea proprietarului, care este statul, fonduri ce ar urma să fie investite în modernizarea imobilelor.

Accesul la canalizare diferă și în funcție de decila de venit în care se află gospodăria respectivă. Se poate spune că probabilitatea de racordare la sistemul public de canalizare al populației urbane crește odată cu veniturile gospodăriei. Astfel, gospodăriile din primele decile au un acces mai scăzut, în comparație cu cele din decilele superioare. Dotarea cu sistem propriu de canalizare este destul de redusă pentru întreg eșantionul de gospodării din ACOVI 2002, însă și în acest caz apar diferențe între decilele de venit. Gospodăriile din decilele superioare sunt dotate în măsură mai mare cu sistem propriu de canalizare, comparativ cu cele din decilele inferioare. În timp ce 11% din prima categorie de gospodării au sistem propriu de canalizare, doar 4% din gospodăriile din ultima decilă au acces la un astfel de sistem de canalizare.

În ceea ce privește statutul de ocupare al locuinței și dimensiunea orașului, nu există diferențe semnificative, în ceea ce privește accesul la canalizare. Aceste diferențe sunt practic induse doar de dimensiunea localității, însă în interiorul grupurilor determinate de statutul de ocupare al locuinței nu există diferențe statistice semnificative.

Studiile de caz realizate în zone urbane din județele Prahova și Teleorman subliniază diferența între accesul caselor individuale la canalizare și cel al blocurilor. În toate orașele în care s-au realizat studiile de caz, problema accesului la canalizare apare în cazul caselor individuale, acestea fiind în măsură redusă legate la rețeaua de canalizare urbană. Problema este mai accentuată în cazul orașelor mici, precum Câmpina sau Alexandria sau Roșiori, și mai redusă în cazul Ploieștiului. În Câmpina, de exemplu, majoritatea utilizatorilor serviciilor de canalizare locuiesc la bloc, cartierele de case nefiind racordate.

Astfel că zonele cu locuire precară se diferențiază sub aspectul accesului la canalizare. Chiar dacă locuințele sunt de calitate proastă, totuși în blocurile cu locuire precară este asigurat accesul la canalizare, spre deosebire de zonele cu case, în care racordarea este redusă. Accesul la canalizare oferă, totuși, un oarecare confort locuirii, reducând posibilitatea apariției unor boli infecțioase generate de lipsa de igienă.

Dincolo de accesul mai redus al locuințelor la canalizare, mai ales în orașele mici, întreținerea serviciilor de canalizare se lovește de o serie de probleme specifice. Conform angajaților întreprinderilor care se ocupă de canalizare, în orașele în care s-au desfășurat studiile de caz, lipsa canalizării în cartierele de case, precum și instalațiile necorespunzătoare (haznale, în loc de fose septice) duc la vicierea pânzei freatice, din cauza infiltrării dejectiilor în apele freatice. Acest fapt generează riscul apariției unor focare de infecție care afectează nu doar cartierul cu locuire precară, ci întreaga comunitate urbană.

Caseta nr. 15

Probleme generate de lipsa canalizării

Pentru că toată lumea din cartierele care nu au canalizare, au hazna, nu fosă septică, atunci tot ce înseamnă apă din hazna se infiltrează în primul strat de apă freatică. Noi am făcut analize și, deja, apa este nepotabilă. Am avut grijă și am pus afișe la niște izvoare naturale, la așa-zisele șipote, întrucât apa este deja infestată. (Servicii publice, Câmpina).

Dincolo de lipsa accesului la sistemul public de canalizare sau de lipsa unui sistem propriu de canalizare, fapt care scade simțitor calitatea locuirii, canalizarea mai ridică și o altă serie de probleme. O parte dintre aceste probleme sunt de ordin tehnic: subdimensionarea rețelei, în comparație cu nevoile actuale ale orașului, vechimea conductelor, care duce la apariția fisurilor sau la înfundări frecvente, absența unei stații de epurare corespunzătoare normelor în vigoare. Toate acestea duc la disfuncții ale rețelei de canalizare, care se reflectă în serviciile oferite populației. În cazul înfundării sau spargerii conductelor, apa reziduală refulează în subsolurile blocurilor, sau chiar în apartamente, constituind un focar de infecție.

Caseta nr. 16

Probleme tehnice ale canalizării urbane

Sunt foarte multe probleme tehnice...rețeaua este subdimensionată față de nevoile și față de dezvoltarea orașului, stația de epurare este jalnică...ea oprește doar gunoaiile foarte mari, fiind niște procese însă mai mult de natură empirică; avem probleme, pentru că ea trebuie întreținută, zilnic facem decolmatări. Avem un utilaj cu un jet de înaltă presiune. 90% din lucrările pe care le operăm în rețeaua de canalizare are în vedere decolmatarea (curățirea) rețelei. (Servicii publice, Ploiești).

Pe de altă parte, o parte dintre aceste probleme sunt generate chiar de către utilizatorii casnici. Conform declarațiilor personalului întreprinderilor care asigură canalizarea publică, în cele mai multe cazuri canalizarea se înfundă pentru că oamenii aruncă în canalizare o serie de obiecte de dimensiuni mari, care înfundă conductele, generând probleme de ordin tehnic.

Caseta nr. 17

Probleme tehnice ale rețelei de canalizare

Oamenii încă nu sunt atât de civilizați, încât să nu arunce în canalizarea menajeră orice. S-o fi numind ea menajeră, dar asta nu înseamnă că în canalizarea menajeră arunci varză, lanțuri, băte, ștrampă, tamponane, sticle, cârpe, tot ce vrei și ce nu vrei. (Angajat, servicii publice, Câmpina).

Ca și în cazul energiei electrice, există conectări clandestine la rețeaua de canalizare, deși din punct de vedere tehnic acest tip de conectare e mai dificil de realizat. În plus, ca și la celelalte tipuri de servicii există răi platinici, deși conform

declarațiilor celor care oferă astfel de servicii taxa nu este foarte mare. Cu toate că există restanțieri la plata acestor servicii, toleranța din partea furnizorilor este mult mai mare, din cauza dificultăților tehnice pe care le ridică debransarea și apoi rebransarea.

Caseta nr. 18

Probleme generate de canalizarea urbană

La canalizare procesul e mai complicat de realizat, dar aceasta nu înseamnă că nu sunt clandestini și în acest segment. Aici și cu rău-platnicii e mai complicat, pentru că soluția tehnică de a-i debransa este mai complicată. Debransăm când chiar știm că este o problemă ireversibilă, pentru că ulterior dacă vine și plătește, e o muncă foarte mare să îl rebransăm. (Angajat, servicii publice, Ploiești).

Din datele avute la dispoziție se pot evidenția câteva concluzii:

– Accesul la canalizare, luând în considerare atât accesul la sistemul public, cât și instalațiile individuale, este mult mai mare în mediul urban, comparativ cu cel rural.

– Accesul gospodăriilor din mediul urban la canalizarea publică este diferită, în funcție de dimensiunea orașului. În orașele mari, majoritatea locuințelor au acces la canalizare, în timp ce în orașele mici, doar jumătate dintre locuințe sunt conectate la rețeaua publică de canalizare.

– Cei care locuiesc la bloc sunt avantajați, în ceea ce privește accesul la canalizare. Casele individuale sunt, în măsură mai redusă, racordate la rețeaua de canalizare publică, cele mai afectate fiind cartierele de case din orașele mici.

– Lipsa canalizării în anumite zone urbane, precum și lipsa instalațiilor sanitare adecvate duce la infestarea apei freatică, fapt care poate duce la apariția unor focare de infecție.

– Rețeaua urbană de canalizare se confruntă cu o serie de probleme de ordin tehnic, precum: înfundarea sau spargerea țevelor, lipsa instalațiilor de epurare, vechimea instalațiilor. Toate acestea afectează buna funcționare a canalizării urbane.

SALUBRITATEA

Datele cantitative avute la dispoziție (Recensământul populației și locuințelor 2002, ACOVI 2002, ABF 2002) nu oferă informații despre salubritatea locuirii în România. Cu toate acestea, informațiile de natură calitativă furnizate de studiile de caz ne oferă câteva detalii despre starea de salubritate a zonelor urbane investigate, și în special a celor cu locuire precară.

Conform declarațiilor angajaților întreprinderilor care asigură servicii de salubritate în zonele urbane investigate, în Alexandria, Roșiorii de Vede, Ploiești, Câmpina serviciul de salubritate nu întâmpină probleme deosebite, în mare măsură aceste orașe fiind curate și bine deservite cu acest tip de servicii. În general,

conform declarațiilor personalului acestor întreprinderi prețul perceput pentru acest tip de servicii este destul de redus (fiind de 21 000 lei/persoană/lună), iar acoperirea costurilor nu reprezintă o problemă pentru populație. În aceste condiții, restanțele de plată către aceste întreprinderi sunt destul de scăzute, fiind în jur de 10% în Ploiești și de 20–30% din totalul locuințelor în Alexandria. În acest context, se poate afirma că acoperirea cu servicii de salubritate a orașelor incluse în studiile de caz nu reprezintă o problemă.

Caseta nr. 19

Accesul la serviciile de salubritate în Alexandria și Ploiești

Cam 80%–70% încasăm din ceea ce facem noi lucrări pe probleme de salubritate și pe probleme de curățenie. (Salubritate, Alexandria).

Neplata la timp a facturilor aferente unei asociații sau unui utilizator casnic ar trebui să atragă după sine sistarea furnizării serviciului. Acum însă, ținând cont că este și an electoral, nu se poate dispune încetarea activității, pentru că acest lucru ar însemna formarea mormanelor de gunoi și alte lucruri care derivă de aici (de la estetic la igienic). (Serviciu de Salubritate Ploiești).

Deși în unele cazuri utilizatorii casnici acumulează restanțe la plata serviciilor de salubritate, acestea sunt trecute cu vederea de către întreprinderile care prestează serviciul, în principal din cauza posibilității de apariție a unor focare de infecție, care ar pune în pericol întreaga comunitate.

O altă problemă cu care se confruntă întreprinderile de salubritate este reprezentată de furtul pubelelor care generează neregularități în ridicarea gunoii menajere. Zonele cele mai afectate din acest punct de vedere sunt cele în care locuiesc comunități mai largi de populație rromă. În acest caz însă, paguba este suportată de întreprinderea care asigură serviciul de salubritate care este proprietara pubelelor.

Caseta nr. 20

O problemă a serviciilor de salubritate: furtul pubelelor

Una dintre probleme ar fi aceea a furtului de pubele, al căror cost este suportat de către societatea SSB, care a dotat gratuit populația, atât cu pubele, cât și cu containere. În această situație, zonele cu rezidenți persoane de etnie romă sunt cele mai afectate – Mimiș, Radu de la Afumați și o parte din Bereasca. (Serviciu de Salubritate Ploiești).

Atât angajații întreprinderilor care asigură serviciile de salubritate în zonele avute în vedere, cât și unii dintre locatari indică faptul că marea problemă legată de curățenie și de gunoi nu sunt generate de prețul serviciului respectiv sau de deficiențe de funcționare a întreprinderii, ci de comportamentul oamenilor. În Alexandria, locatarii zonelor cu case refuză să plătească serviciul de salubritate, în ciuda prețului scăzut, preferând să arunce gunoiul menajere în zone neautorizate, generând focare de infecție la marginea orașului.

Caseta nr. 21

Accesul la servicii de salubritate: Alexandria

Problemele pe care le avem sunt la curți. Mulți cetățeni nu prea plătesc din cauză că... ei duc gunoiul ăsta, îl aruncă, îl pun în căruțe, îl pun la marginea orașului și aici se creează focarele de infecție. Vara când bate vântul, toată nenorocirea vine pe oraș. [...] Dar curțile, gunoiul de la oameni din curți...nu vor să plătească că nu au bani. Gunoiul este foarte ieftin, 21 000 lei de persoană pe lună. Nu este mult. (Salubritate, Alexandria).

Mai ales locatarii zonelor cu locuire precară subliniază faptul că murdăria din jurul imobilelor și din interiorul acestora este generată și întreținută de comportamentul unora dintre rezidenți care aruncă gunoiul pe geam sau pe scara blocului generând adevărate focare de infecție. Astfel că, în ciuda eforturilor celorlalți locatari, blocurile din zonele cu locuire precară sunt înconjurate de gunoaiele aruncate pe geam, chiar dacă asociația de locatari plătește serviciul de salubritate, care vine și ridică regulat gunoiul de la ghenă.

Caseta nr. 22

Probleme legate de salubritate din zonele cu locuire precară

Îl ducem la ghenă. Este o ghenă chiar lângă noi aici. Sunt și unii care aruncă pe geam. Îl pun în pungă și îl arunca pe geam. În spate este un dezastru. Am spus administratorului care se ocupa de cămin și a zis ca trebuie să plătim să vină să îl ridice. Cine să plătească? Dar o să vină căldura și gunoiul o să ajungă la geamul celor de la parter. Noi avem aici între vecini și unii care au fost la casa de copii și care au împlinit 18 ani și nu mai au unde să îi țină. Țștia fac ce îi taie pe ei capul. Ei sunt cei care aruncă fără nici o grijă. Pe cel de la ghenă însă îl ridică zilnic și plătim 30 000 lei/lună. (48 ani, locatară zonă precară, Roșiorii de Vede).

Sunt containere dar, nu știu, așa sunt învățați să arunce. Soțul a zăgrăvit aici pe scară pușin, poate ați văzut, de sus până jos. Păi a doua, a treia zi se suie cu picioarele, se joacă noaptea aici. Foarte greu. Jigăanii (?) sunt, deci am stropit aici cred că de 1 000 de ori nici în ziua de azi nu scap de niște jigăanii nenorocite și mi-au spus că dacă nu deratizează toți care stau aici degeaba, pot să dau eu chiar de 1 000 de ori. (locatară zonă precară de blocuri, Alexandria).

Concluzionând, se poate afirma că, cel puțin în zonele urbane investigate:

– Serviciile de salubritate acoperă, în mare măsură, locuințele arondate și că nu există probleme majore din acest punct de vedere. Restanțele la plata acestor servicii sunt reduse, acest fapt fiind generat și de costul redus al acestor servicii.

– Chiar și în cazul în care există restanțe, întreprinderile care furnizează aceste servicii nu stopează ridicarea gunoiului menajer, pentru a împiedica apariția unor focare de infecție.

– Problemele care apar sunt generate, în general, de comportamentul locatarilor care, fie refuză plata serviciului de salubritate, aruncând gunoiul în locuri nepermise, fie aruncă gunoiul pe geam (în cazul blocurilor).

DEPENDINȚE

Dependințele constituie un element central în definirea gradului de confort modern. În special baia, bucătăria și grupul sanitar definesc un standard de igienă și de calitate a locuirii, considerat unanim dezirabil în societățile de tip modern, în special către sfârșitul secolului XX și continuând în Mileniul III.

Societatea românească, mai tradițională, nu pare a defini drept priorități absolute prezența dependențelor cu pricina. În zonele urbane însă, simțul comun (nu există date sistematice în acest sens) definește prezența băii, a grupului sanitar și a toaletei drept o necesitate absolută.

Baia. În orașele mari și foarte mari, baia lipsește doar din 10% dintre gospodării (în o cincime din acestea ea este însă prezentă în clădire, fiind folosită, cel mai frecvent, în comun). Prezența camerei destinate băii scade însă puternic la orașele medii și mici (83%, respectiv 62% din locuințe au baie în interiorul locuinței; în alte 2% baia se află totuși în clădire), ajungând o raritate la sate: doar 13% din locuințele din rural dispun de băi, indiferent de localizarea camerei cu pricina.

Tabelul nr. 1

Prezența băii în gospodărie pe regiuni istorice – mediul urban

		În locuință	În afara locuinței	Nu are	Total
Regiuni	Moldova	88%	1,3%	10%	100%
	Muntenia	81%	0,5%	18%	100%
	Dobrogea	90%	0,0%	10%	100%
	Oltenia	80%	0,9%	20%	100%
	Crișana	83%	0,0%	17%	100%
	Transilvania	92%	1,3%	7%	100%
	Banat	97%	0,0%	3%	100%
	București+Ilfov	89%	0,8%	10%	100%
Total	87%	0,8%	12%	100%	

Sursa: ACOVI, 2002. Celulele cu litere îngroșate marchează asocieri pozitive semnificative statistic (la nivelul $p < 0,05$). Cifrele din celulele cu fond gri indică asocieri negative semnificative. Exemplu de citire: în 97% dintre gospodăriile din orașele din Banat există băi în locuință. Cifra indică o semnificativ mai mare incidență a prezenței băii decât în celelalte regiuni istorice. Tot în Banat, cele 3% gospodării lipsite de baie reprezintă o cifră semnificativ mai mică decât cele corespunzătoare restului regiunilor țării.

La nivel regional, Transilvania centrală și Banatul stau mai bine la acest capitol, în timp ce Oltenia, Muntenia și Crișana se plasează la polul opus. Apartamentele de bloc sunt net superioare din acest punct de vedere. Locuințele închiriate de la stat tind să se mențină la polul opus. Gospodăriile sărace au în mai mică măsură confortul asigurat de prezența băii. În fine, aceasta este semnificativ mai rar întâlnită în casele izolate, localizate la marginea orașelor, sau așa cum o arată și studiile de caz, în căminele de nefamiliști.

Caseta nr. 23

Prezența băii în fostele cămine de nefamiliști

Dar câte dușuri există pe palier?

R. Sunt șase cabine de duș. Nu mai merg toate, că sunt defecte și tot ce ne trebuie facem în cameră. Facem baie în cameră, gătim în cameră, spălăm. (locatară zonă precară, blocuri, Roșiorii de Vede).

Bucătăria. În mediul urban bucătăria în casă este prezentă în cea mai mare parte a locuințelor, 93% dintre locuințe beneficiind de bucătărie în casă. Se pare că prezența bucătăriei în interiorul locuinței a devenit o regulă și pentru români, spre deosebire de baie, care încă reprezintă o raritate, cel puțin în mediul rural. O posibilă explicație rezidă în faptul că bucătăria nu necesită realizarea unor instalații atât de complicate (racord la apă și canalizare) cum se întâmplă în cazul băii. Bucătăria este un loc unde se gătește și se mănâncă, singura condiție pentru amenajarea spațiului cu pricina fiind existența unui spațiu care să poată căpăta destinația de bucătărie.

Tabelul nr. 2

Prezența bucătăriei în gospodărie, pe regiuni istorice – mediul urban

		În locuință	În afara locuinței	Nu are	Total
Regiuni	Moldova	97%	2%	1%	100%
	Muntenia	94%	5%	1%	100%
	Dobrogea	94%	6%	1%	100%
	Oltenia	91%	6%	3%	100%
	Crișana	99%	1%	0%	100%
	Transilvania	97%	2%	1%	100%
	Banat	99%	1%	0%	100%
	București+Ilfov	97%	2%	1%	100%
Total		96%	3%	1%	100%

Sursa: ACOVI, 2002. Celulele cu litere îngroșate marchează asocieri pozitive semnificative statistic (la nivelul $p < 0,05$). Cifrele de culoare gri deschis indică asocieri negative semnificative. Exemplu de citire: în 97% dintre gospodăriile din orașele din Moldova există bucătăria în locuință. Cifra indică o semnificativ mai mare incidență a prezenței bucătăriei decât în celelalte regiuni istorice.

Privind distribuția în plan regional, se constată că în Oltenia numărul gospodăriilor care au bucătărie în casă este sensibil mai mic, comparativ cu celelalte regiuni. Dacă luăm în considerare și mediul rezidențial, se poate afirma că gospodăriile urbane din Sudul țării (Muntenia, Dobrogea, Oltenia) este mai probabil să aibă bucătăria în afara locuinței, în timp ce cele din Moldova, Crișana, Banat, Transilvania și București este mai probabil să aibă bucătăria în interiorul locuinței.

În ceea ce privește dimensiunea orașului în care se află locuința, se constată o ușoară scădere a numărului de locuințe cu bucătărie în interior, pe măsură ce scade dimensiunea orașului, însă scăderea este de numai 10%. În timp ce în

orașele cu peste 200 000 de locuitori 96% dintre locuințe au bucatărie în interior, în orașele mici, cu mai puțin de 3 000 de locuitori, 86% dintre locuințe au bucatărie în interior.

Prezența bucatăriei în interiorul locuinței nu diferă în funcție de statutul de ocupare al locuinței. Se poate afirma că locuințele închiriate de la particulari au accesul mai scăzut la bucatărie în interiorul locuinței, însă proporția gospodăriilor cu bucatărie în interior este, și în acest caz, foarte mare (89%).

Nici în cazul diferențelor de venit nu se observă diferențe semnificative în ceea ce privește dotarea locuințelor urbane cu bucatărie. Chiar și gospodăriile aflate în decila 1 de venit au aproape în proporție de 98% bucatărie în interiorul locuinței. Doar 7% dintre aceste gospodării au bucatăria în afara locuinței și 4% nu au acces la bucatărie.

De asemenea, datele indică faptul că prezența bucatăriei în interiorul locuinței este mai scăzută în cazul caselor individuale. În cazul apartamentelor de bloc prezența bucatăriei în interiorul apartamentului este cvasitotală. Excepție fac căminele de nefamiliști, care au, în unele cazuri, bucatărie comună pentru mai multe camere. Acest aspect a fost semnalat de către studiile de caz și apare în cazul unor zone definite ca având un grad crescut de precaritate, în ceea ce privește locuirea. Bucătăria la comun prezintă numeroase inconveniente, de aceea locatarii acestor blocuri au recurs la tot felul de improvizații pentru a avea o bucatărie individuală. De obicei, acesta este improvizată în camera de locuit care mai joacă și rol de baie, în multe cazuri. Gătirea în același spațiu cu locuitul prezintă o serie de inconveniente, printre care apariția igrasiei în camera de locuit. Acest fapt afectează grav sănătatea locatarilor, în special a copiilor care stau în aceste spații.

Caseta nr. 24

Bucătării improvizate în zone de locuire precară

Am aragaz. În cameră avem un fel de modul și asta o folosim ca bucatărie. Avem acolo aragaz, dulap... De la gătit însă se face igrasie. Anul acesta nu a mai fost așa de rău, că dacă au băgat gaze la centrală a fost căldură și s-au uscat pereții. (locatară zonă precară, bloc, Roșiorii de Vede).

În general, se poate afirma că prezența bucatăriei în interiorul locuinței nu reprezintă o problemă pentru populația urbană, marea majoritate a locuințelor urbane având astfel de dotări. Prezența bucatăriei în interiorul locuinței este puțin mai redusă în cazul caselor individuale. În general, locuințele fără bucatărie din mediul urban sunt situate în zone cu locuire precară, fiind vorba predominant de blocuri confort IV, sau așa-numitele cămine de nefamiliști, unde bucătăriile sunt fie la comun, fie sunt absente.

Grupul sanitar. Grupul sanitar urmează același model de prezență în gospodărie ca și celelalte dependențe analizate: baia și bucatăria. Este semnificativ

mai întâlnit în blocuri decât în case, în orașele mari, în locuințele care adăpostesc gospodării mai înstărite, și mai puțin prezent în casele izolate de la periferia orașelor sau în cartierele mărginașe.

Caseta nr. 25

Despre prezența dependențelor în casele din zonele precare

În albie, în lighean, încălzesc apa pe aragaz, wc-ul este în curte și când se umple sapi altă groapă; la unii este simplu, că mută doar niște cearceafuri care ține să nu se vadă. La alții este și mai simplu, că nu au și se duc la vecini la WC, sau mai sunt aici cei de lângă râu care merg noaptea pe câmp. (locuitor zonă precară de case, Roșiorii de Vede).

Avem o chiuvetă în cameră pe care am tras-o noi. Și-au mai băgat încă alte câteva persoane, nu are toată lumea. Am băgat acum doi ani. (locatară zonă precară, blocuri, Roșiorii de Vede).

Concluziile utilării locuințelor cu dependențe sunt sintetizate mai jos:

– Existența dependențelor reprezintă un numitor comun pentru apartamentele de bloc.

– Ele sunt prezente, în interiorul locuinței, mai ales în orașele mari și mijlocii.

– Casele au în mică măsură băi și grupuri sanitare în interiorul locuinței.

– Bucătăriile sunt prezente în măsură mai mare decât băile și grupurile sanitare interioare.

– Zonele precare sunt localizate, din acest punct de vedere, mai ales în sate și orașe mici.

– În orașe, ele constituie mici cartiere de case, de regulă situate la periferia orașului, eventual foste cătune, dar și blocuri confort IV sau de nefamiliști. În acestea din urmă, în multe cazuri dependențele au fost, inițial, plasate la comun, însă în timp, unele apartamente și-au creat facilități proprii, iar sistemul comun s-a degradat.

Concluziile generale ale analizei de față confirmă așteptările enunțate în debutul articolului de față: din punct de vedere locativ, România se străduiește să atingă standardele moderne. Multe locuințe urbane încă mai duc lipsa unor utilități esențiale, precum apa curentă și încălzirea constantă. Pentru majoritatea locuințelor din orașele mari însă, prezența apei curente, a apei calde, încălzirii, canalizării etc. nu este o problemă în sine. Energia electrică, mai ales, este aproape omniprezentă. La polul opus se află gazele naturale. Interesant este însă faptul că tendința europeană în domeniu este de a renunța la gaze naturale ca mijloc de a găti, în favoarea energiei electrice. Aceasta ridică însă chestiunea nevoii de a produce energie electrică la prețuri accesibile populației (sau mai exact, de a avea o populație ale cărei venituri să îi permită să cumpere mai multă energie electrică, folosind-o inclusiv pentru gătit și încălzire), ca și întrebarea dacă rețeaua de distribuție a energiei electrice poate susține un consum mai ridicat.

Problema centrală a lipsei de acces manifestate în cazul unora dintre familiile sărace este dată de lipsa resurselor pentru a plăti consumul respectiv. Datoriile sunt mai multe și mai ridicate în județele mai sărace. Problema centrală este însă

reconstituirea rețelelor de furnizare a utilităților publice: vechimea și calitatea scăzută grevează funcționarea acestora, iar fenomenul este perceput ca fiind în plină agravare, mai ales datorită resurselor financiare.

O altă chestiune ce poate deveni importantă în viitorul imediat este cea a accesului la utilități, în noile cartiere. Pentru cele bogate, probabil că se vor găsi mereu soluții. Problema este acută pentru cartierele ieftine, având și experiența actuală, în care casele mai izolate au un acces mai restrâns la utilități.

În fine, probabil că îndată ce economia va cunoaște o creștere mai accentuată sau veniturile provenite din transferuri de orice tip (sociale, de la rudele și prietenii aflați la muncă în străinătate etc.) se vor înmulți, va exista o tendință generală, îndeosebi pentru cei ce locuiesc la casă, nu la bloc, de a își spori confortul locativ, prin extensia accesului la canalizare și prin prezența băii și toaletei în corpul clădirii, nu în curte.